

II. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

Maciej Taczanowski, *Prawo żywnościowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, ss. 294.

Książkę Macieja Taczanowskiego powitałam z dużym zainteresowaniem i satysfakcją. Wzbogaca ona bowiem polską literaturę dotyczącą prawa żywnościowego. Autor jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, znawcą praktyki stosowania prawa żywnościowego i jako konsultant społeczny opiniował rządowe projekty ustaw dotyczących żywności.

Recenzowana praca prezentuje wysoki poziom wiedzy w zakresie prawa żywnościowego, jest również bardzo pożyteczna ze względu na obszerne i przejrzyste przedstawienie złożonego stanu prawnego w tej dziedzinie. Rozrysowane schematy dodatkowo pomagają przyswoić sobie układ norm i zależności pojęciowych. Adresowana jest – jak czytamy w przedmowie – do przedsiębiorców branży żywnościowej oraz organów urzędowej kontroli żywności. Ma również spełniać rolę podręcznika dla studentów takich kierunków, jak technologia żywności, żywienie człowieka, towaroznawstwo, dietetyka czy zdrowie publiczne. Zaletą recenzowanej pracy jest umiejętne przedstawienie relacji prawa unijnego do prawa krajowego w zakresie poszczególnych kwestii. Tym samym klarowna staje się treść polskich przepisów wykonawczych (np. odnoszących się do unijnych standardów bezpieczeństwa żywności zawartych w rozporządzeniach UE), jak również krajowych przepisów harmonizujących (np. w zakresie przepisów o znakowaniu żywności czy suplementach diety zawartych w dyrektywach UE).

Układ książki jest następujący. W rozdziale I przedstawione zostały podstawowe informacje dotyczące dziedziny prawa w ogólności, z myślą o czytelniku niemającym wykształcenia prawniczego, takie jak definicje prawa, podział na prawo publiczne i prywatne, źródła prawa, pojęcie stosunku prawnego i normy prawa. Rozdział II omawia historię polskiego prawa żywnościowego. W kolejnych rozdziałach Autor przedstawia najważniejsze zagadnienia prawa żywnościowego, rozpoczynając od

miejsca prawa żywnościowego w systemie prawa, wyszczególnienia zasad i podstawowej terminologii (rozdziały III-V). Rozdziały od VI do XIII dotyczą regulacji w zakresie higieny żywności, znakowania i prezentacji żywności, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, szczególnych kategorii żywności (np. suplementów diety, nowej żywności i żywności genetycznie zmodyfikowanej, produktów rolnictwa ekologicznego) oraz wewnętrznej i urzędowej kontroli żywności.

Na osobną uwagę zasługuje rozdział XII na temat żywności w obrocie międzynarodowym, ze względu na włączenie do opracowania zagadnień granicznej kontroli celnej oraz standardów handlowych, zarówno na terytorium UE, jak i w handlu z krajami trzecimi. Jest to trafna decyzja Autora, tym sposobem bowiem poszerza on problematykę opracowania o międzynarodowe aspekty handlu żywnością, m.in. standardy ustalane przez Światową Organizację Handlu (WTO), mające swoje istotne związki ze standardami unijnymi. Ostatni, XIV rozdział poświęcony został bardzo ważnemu zagadnieniu – odpowiedzialności z tytułu naruszenia prawa żywnościowego, która zasadniczo ciąży na producencie żywności i może przyjąć charakter administracyjny, karny lub cywilny. M. Taczanowski skupił się na problematyce sankcji przewidzianych w poszczególnych dziedzinach prawa (wskazanie organów urzędowej kontroli i podstaw dla przewidzianych w prawie sankcji) i omówił szczególny reżim odpowiedzialności za produkt niebezpieczny (ustalony w dyrektywie unijnej i transponowany do polskiego kodeksu cywilnego).

Książka zawiera obszerną bibliografię oraz wykaz podstawowych aktów normatywnych. Jak w każdej tego typu publikacji, należy liczyć się z tym, że konkretne wymogi prawa żywnościowego będą ulegać zmianie (przykładowo, istnieje już projekt rozporządzenia unijnego dotyczącego informacji dla konsumenta, które zmieni wiele przepisów z zakresu znakowania i prezentacji żywności). Nie jest to bynajmniej zarzut, zjawisko to bowiem dotyczy całego piśmiennictwa z zakresu prawa, a zwłaszcza tych dziedzin, w których przepisy dość szybko ulegają zmianom. Dlatego uwagi moje odnoszą się zagadnień o bardziej trwałym charakterze, jak cele i zasady prawa żywnościowego (s. 53 i n.).

Polemizowałabym z Autorem, zwłaszcza gdy chodzi o zasady prawa żywnościowego. Zaproponował on podział na 1) zasady ogólne, zawierające: ogólne cele, zasadę analizy ryzyka, zasadę ostrożności, zasadę ochrony interesów konsumenta; 2) zasady przejrzystości: zasada konsultacji społecznej, zasada informacji publicznej. Zasada przejrzystości czy transparentności jest przecież obecna w całym prawie europejskim i nie jest szczególnie charakterystyczna dla prawa żywnościowego. Przede wszystkim zaproponowanemu podziałowi na zasady ogólne i zasady przejrzystości, jak również zasadom w każdym z tych zbiorów, można zarzucić brak spójnego kryterium. Zasady ogólne nawiązują do celów, ochrona interesów konsumentów też jest celem i pozostają tylko jeszcze dwie zasady, tj. analizy ryzyka i ostrożności. Nie należy utożsamiać celów z zasadami. Cel jest kategorią nadrzędną w stosunku

do zasady i wskazuje na dobro – wartość, która ma być przedmiotem regulacji i ochrony.

Tak rozumiane cele prawa żywnościowego to: ochrona życia i zdrowia człowieka, swobodny przepływ żywności, ochrona ekonomicznych interesów konsumenta, zdrowie i dobrostan zwierząt, ochrona środowiska, ochrona zdrowia roślin. Gdy chodzi o zasady służące realizacji tych celów, nie są one wyraźnie wymienione w przepisach unijnych. Można je natomiast, „wyprowadzić” na podstawie treści przepisów prawa żywnościowego. Zaliczyłabym do nich: 1) objęcie normami prawa żywnościowego całego łańcucha żywnościowego, poczynając od produkcji pierwotnej do konsumenta końcowego, 2) odpowiedzialność producenta za produkt żywnościowy, 3) działanie urzędowej kontroli na podstawie modelu unijnego, 4) obowiązkowe dla przedsiębiorców branży żywnościowej systemy, tj. kontroli wewnętrznej (HACCP) oraz identyfikowalności (*traceability*), 5) stosowanie analizy ryzyka, oceny ryzyka, zarządzania ryzykiem oraz informacji o powstałym ryzyku 6) zasada ostrożności 7) niewprowadzanie konsumenta żywności w błąd. Katalog zasad pozostaje otwarty, jako że można przyjąć kolejne, które miałyby służyć realizacji określonych w prawie celów. Wspomnieć też trzeba, że obok formułowania zasad ustawodawca przewiduje „narzędzia” służące ich realizacji, np. monitoring czy system wczesnego ostrzegania o żywności i paszach (RASFF-Rapid Alert System for Food and Feed).

Powyższe uwagi mają, w moim zamierzeniu, posłużyć przemyśleniu wskazanych kwestii przy kolejnym wydaniu książki i nie umniejszają ogólnej, w pełni pozytywnej jej oceny. Wprawdzie z założenia nie jest to teoretyczna praca prawnicza, ale mogą z niej również korzystać studenci kierunków prawa i administracji. Zawiera bowiem opis podstawowych dla prawa żywnościowego celów, zasad i terminów, jak również wielu szczegółowych zagadnień wraz z odesłaniem do odpowiednich źródeł prawa. Polecałabym ją zwłaszcza studentom prawa przygotowującym prezentacje seminaryjne i piszącym z tej dziedziny prace licencjackie oraz magisterskie.

MAŁGORZATA KORZYCKA-IWANOW